

Stresszhelyzet

Pszichoszomatikus megbetegedések

A Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet az ország legnagyobb intézete, ahol előzetes fogvatartottak vannak elhelyezve. Jelenleg kb. 800–1200 személy elhelyezésére van mód, de az évente befogadott létszám eléri a 9–12 ezret, ami azt jelenti, hogy gyors a cserélődési ráta, a fogvatartottak turn-overje.

Az előzetes szakban lévő fogvatartottak helyzete élesen különbözik az ítélettel rendelkező elítéltektől. Ez megmutatkozik az egészségi állapotukban, betegségeikben is, mert más-más típusú megbetegedések jellemzőek a két csoportban.

Vizsgálódásom kiindulópontja az a közismert tény, hogy a stresszhelyzet, a szorongás (anxietas), a bizonytalanság érzése rendkívül fontos az ún. pszichoszomatikus megbetegedések kialakulásában. Milyen betegségeket nevezhetünk pszichoszomatikusnak? A kérdésre adandó válasz tulajdonképpen nem is olyan egyszerű, mint látni fogjuk a következő ábrán.

A pszichoszomatikus megbetegedések vázlatos felosztása 1. ábra

Főleg belgyógyászati típusú betegségek – magasvérnyomás-betegség (hypertonia) – gyomorsav-elválasztás zavarai (secretios zavarok) – nyombélfekély (ulcus duodeni) – hormonális (endocrin) zavarok – sexualis-dysfunctio – fertőzésekre való fokozott hajlam	Főleg ideggyógyászati–pszichiátriai típusú megbetegedések – neurosis: szorongásos, szituációs – hypochondria, vegetatív zavarok – fokozott öngyilkossági készletés (suicidum) – személyiségzavarok (pszichopathiák) – hysteria
Nőgyógyászati típusú megbetegedés – különböző típusú vérzészavarok, elsősorban sec. amenorrhoea	Bőrgyógyászati típusú megbetegedések – viszketegségek (neuroderma) – endogén ekcémák – bőrfertőzésekre való fokozott hajlam

Látható, hogy a pszichoszomatikus megbetegedések száma nagy, s jó részük összefügg egymással, a tünetek keverednek. Próbáljuk megkeresni az ilyen típusú megbetegedések kialakulásának folyamatát! Itt szintén csak vázlatosan, a főbb irányvonalak követségével tudunk tájékozódni. Ehhez nézzük meg a 2. ábrát!

A megbetegedések kialakulásának vázlatos sémája

2. sz. ábra

E sok betegségtípusról először 1980-ban jelentettünk meg cikket a Magyar Belorvosi Archívum Supplementumában dr. Csekével. Ekkor azt vizsgáltuk, hogyan hat egy szorongáscsökkentő gyógyszer (Grandaxin) a fekélybetegségek gyógyulására. Vizsgálataink során pozitív eredményre jutottunk. (A nyombélfekélyről később kiderült, hogy a stresszhelyzeten kívül egy bizonyos baktériumfajta is szerepet játszik kialakulásában, nevezetesen a campylobacter pylori.)

A következőkben megvizsgáltam, hogy az 1. sz. ábrán felsorolt megbetegedések közül a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetnél hogyan alakultak 1993-ban az adatok, – összevetve két ún. letöltőházzal, mint a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön és a Szegedi Fegyház és Börtön. Az eredményeket a következő ábrán mutatom be.

Járóbeteg fogvatartottak gyakorisága 1993-ban 3. sz. ábra

A Fővárosi Bv. Intézet, a Sopronkőhidai Fegyház és a Szegedi Fegyház és Börtön orvosi rendelőjében járóbetegként megfordult fogvatartottak között néhány pszichoszomatikus megbetegedés gyakorisága (1993/fő).

Megbetegedések		Fővárosi Bv. Intézet	Sopronkőhida	Szeged
gyomor-nyombél-fekély		176	145	35
keringési szervek betegsége	magas vérnyomás	393	94	35
	szívkoszorú-erek betegsége	38	35	6
neurosis		916	242	159
önkárosítás	falc	107	3	14
	idegen tárgy nyelés	21	1	12
	gyógyszer-mérgezés	10	–	3
nőgyógyászati pszichés vérzés zavarok		30	–	2
az orvosi rendelőben járt betegek száma		10 759	4337	2624

A 3. sz. ábrából kitűnik, hogy a vizsgált pszichoszomatikus megbetegedések közül a neurosis, a hypertonia, a pszichés női vérzészavarok és az önkárosítás fordul elő nagyobb gyakorisággal az előzetes fogvatartottak között, viszonyítva a szintén fogvatartott, de elítélt csoportokhoz. (Orvosi szakszóval a prevalencia magasabb.)

A vizsgálat eredménye várható volt. Hiszen, ha kóroki tényezőként a szorongást, stresszhelyzetet stb. vettük alapul, nyilvánvaló, hogy egy előzetes szakban lévő fogvatartott a károsító tényezők e fajtáiból sokkal intenzívebben részesedik.

A fogvatartottak egy részének már maga a fogva tartás, a börtön is stresszhelyzet. (Más kérdés, hogy a többszörösen visszaeső, általában primitív személyiségű bűnözők jól tűrik a börtönt, annál is inkább, mert Magyarország jó ideje igyekszik az európai normákhoz igazodni, így a fogva tartás „komfortosabb” lett!)

A zárkatársak sokszínűsége, heterogenitása, a köztük lévő, sokszor agresszív, primitív személyiségűek a jobb érzésű fogvatartottak életét megkeserítik. A tárgyalások, a várható ítélet további súlyos stressz, szorongás alapja, még a primitívebb személyiségű fogvatartottak esetében is.

Tárgyalások előtt mindig megfigyelhető, hogy az orvosi rendelésen megszaporodnak a nyugtatót kérő fogvatartottak, akik egyébként alvászavarokkal is küszködnek.

Az előbbieket figyelembevételével a 4. sz. ábrán összevethetjük, milyen különböző, és milyen egyező stresszogen tényezők hatnak a fogvatartottakra az előzetes bv. intézetekben, illetve az ún. letöltőházakban.

Stresszkeltő tényezők a bv. intézetekben

4. ábra

	előzetesházak	letöltőházak
a börtön maga	+++	++
a civil élet megszokott komfortjának hiánya	+++	+
a zárkatársak különbözősége	+++	+ -
tárgyalások, ügyvédi beszélők	+++	-
a várható ítélet neurotizáló hatása	+++	-
rendszeres munkavégzés, illetve, ennek hiánya	+++	+ -

Ezután ejtsünk néhány szót az előzetes fogvatartottak pszichoszomatikus megbetegedéseinek megelőzéséről, illetve a gyógyítás lehetőségeiről.

A megelőzés esetében döntő fontosságú tényezőként említhetjük az előzetes fogva tartás idejének rövidítését: például az ügyési, bírói munka gyorsítása a vizsgálati időt meg rövidítené, ami Magyarországot tekintve különösen fontos lenne, tekintettel arra, hogy az igazságszolgáltatás túlzott igénybevétele miatt az előzetes fogva tartás ideje hosszú. *Pszichológiai beszélgetések, foglalkozások (például csoportterápia)* megfelelő nevelői munka, foglalkozások szintén segítik a megelőzést.

A gyógyítás lehetőségei: itt már csak a kialakult betegség tüneteit enyhíthetjük, illetve próbáljuk visszafordítani. Segíthet a pszichoterápia, pszichiátriai foglalkozások, továbbá a szomatikus orvosi beavatkozások, amelyek gyógyszeres és nem gyógyszeres formában történnek. Kiemelhetjük a beteget az adott szituációból, környezetből, például kórházba utalással, hospitalizációval.

Az előzőek alapján tehát elmondhatjuk, hogy az előzetes fogva tartás önmagában kiváltó tényezője a fogvatartottak esetében az ún. pszichoszomatikus megbetegedéseknek.

Dr. Rónay Gábor